

Kiałka Stanisław, pseud. Bolesław, Drzewica, Jelonek, Szarotka, Ślęczek /1911 - 1980/, działacz konspiracji niepodległościowej i oficer AK na Wileńszczyźnie.

Ur. 7 IX w Słupi Kapitulnej k. Rawicza, był synem Felicjana, rolnika, powstańca wielkopolskiego, i Katarzyny z domu Jaśkiewicz. W 1928 r. zgłosił się do zakonu oo. jezuitów w Kaliszu i odbył tam dwuletni nowicjat. W 1934 r. zdał egzamin maturalny w Pińsku, po czym odbył trzyletnie studia filozoficzne w Krakowie, a po ich ukończeniu w 1937 r. został skierowany na Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym matematykę i fizykę, by w przyszłości uczyć w którymś z jezuickich gimnazjów.

Po wybuchu wojny 1939 r. wstąpił ochotniczo - za zgodą władz zakonnych - do 261 kompanii sanitarnej WP i 7 IX wyruszył na front. W chwili wkroczenia wojsk sowieckich kompania znajdowała się pod Lwowem, a po jego kapitulacji 21 IX K. unięknął niewoli i udał się w drogę powrotną do Wilna, dokąd dotarł w pierwszych dniach października.

Tymczasem w Wilnie, które od 19 IX było okupowane przez Armię Czerwoną, a z dniem 28 X wraz z zachodnią częścią Wileńszczyzny zostało wcielone do Litwy, powstawały załóżki polskiego podziemia niepodległościowego, do którego czołowych organizatorów i przywódców należał jezuita ks. Kazimierz Kucharski pseud. "Szczepan". Zaangażował on K-kę do roboty konspiracyjnej, powierzając mu w imieniu Komendy Okręgu Wileńskiego SZP /przekształconej wkrótce w ZWZ, a od II 1942 w AK/ zorganizowanie i prowadzenie komórki legalizacji osób /"legalizacji"/, której zadaniem było zaopatrywanie zagrożonych ludzi podziemia w niezbędne dokumenty. Legalizacja mieściła się początkowo na terenie kolegium oo. jezuitów, jednak wobec znacznego

2

3

4

5

6

7

wzrostu zapotrzebowania na dokumenty, konieczne było jej rozbudowanie i przeniesienie ze względów technicznych poza obręb klasztoru, do specjalnie przygotowanych lokali konspiracyjnych, co nastąpiło na początku 1940 r. Równocześnie władze zakonne zgodziły się oddelegować K-kę do wyłącznej dyspozycji Komendy Okręgu, o c6 zabiegał komendant- ppłk Nikodem Sulik /"Karol", "Ładyna"/. Odtąd K. zamieszkał poza klasztorem i poświęcił się całkowicie pracy konspiracyjnej, przy czym jednak nie przestał być członkiem zakonu jezuitów.

W zmiennych warunkach okupacji - najpierw litewskiej /do 15 VI 1940 r./, następnie sowieckiej /do 23 VI 1941 r./, w komórce legalizacyjnej wyprodukowano tysiące egzemplarzy różnych dokumentów, jak metryki urodzenia, zaświadczenia tożsamości, świadectwa szkolne, zaświadczenia pracy, przepustki, delegacje służbowe i inne. Uchroniły one wiele osób od aresztowań lub deportacji, zaś w pierwszym półroczu 1940 r. umożliwiły licznej grupie oficerów broni technicznych wyjazd na Zachód do formujących się tam Polskich Sił Zbrojnych.

Latem 1941 r., gdy okupanta sowieckiego zastąpił okupant niemiecki, K. zajął się dodatkowo uporządkowaniem spraw finansowych Okręgu. W tym celu powołał komisję rewizyjną, założył skarbiec, brał udział w układaniu budżetu, robił rozliczenia dla Komendy Głównej. Wszystkie sprawy finansowe Okręgu pozostawały w jego gestii aż do maja 1944 r., natomiast "Legalizacja" kierował do lutego 1942 r.

Ppłk Aleksander Krzyżanowski /"Dziemido", "Wilk"/, który był następnym komendantem Okręgu Wileńskiego po aresztowanym w kwietniu 1941 r. N. Suliku, wysoko oceniając talent organizatorski i skuteczność działania K-ki, na początku 1942 r. awansował go do stopnia podporucznika czasu wojny i mianował swym adiutantem, a ró-

100-100-100-100

wnocześnie powierzył mu zorganizowanie służb kwatermistrzowskich.

Pełniąc obowiązki kwatermistrza i oficera zaopatrzeniowego, K. wykazał się ogromną pomysłowością i inicjatywą, a także pracowitością i zdyscyplinowaniem. Spośród wielu ^{jego} osiągnięć w tej dziedzinie, można wymienić:

- zmontowanie komórki dywersyjnej i egzekutywy, której zadaniem był głównie sabotaż kolejowy i wykonywanie wyroków wydanych przez podziemny Wojskowy Sąd Specjalny; komórka ta została w styczniu 1943 r. wcielona do Kedywu;

- zorganizowanie w Warszawie bazy zaopatrzeniowej Okręgu Wileńskiego, z własną obsadą, własnymi lokalami do spotkań i noclegów, magazynami itp.;

- montaż komórki "Przerzut" zajmującej się dostawą broni, sprzętu i materiałów z Warszawy do Wilna i z Wilna do oddziałów i baz w terenie;

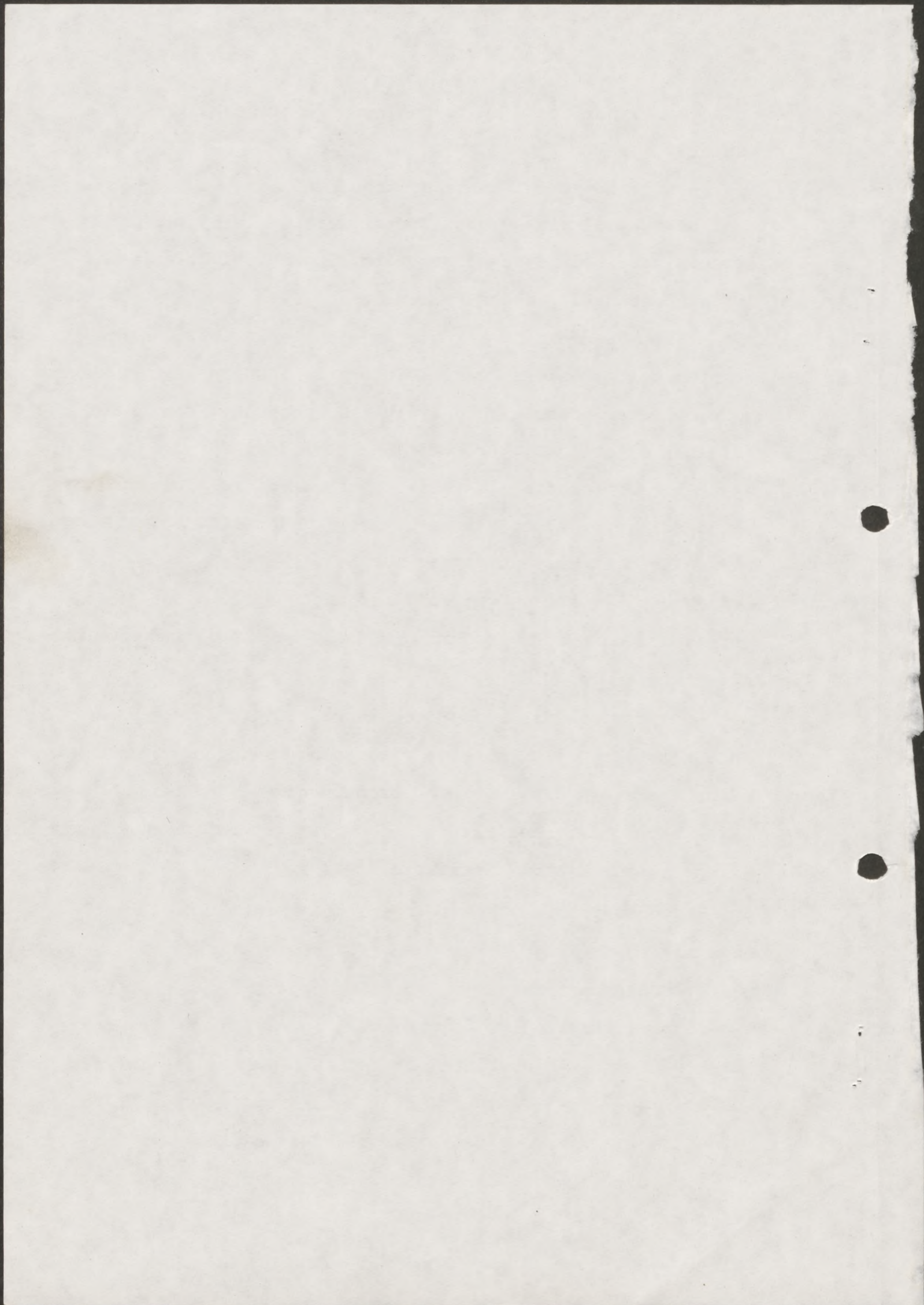
- zorganizowanie grupy technicznej, która zbudowała w Wilnie i terenie kilkadziesiąt zakonspirowanych magazynów oraz liczne skrytki dla ludzi, na broń, pocztę i dokumenty;

- zmontowanie komórki zwanej "Grupą Perkun" produkującej granaty, miny, bomby termitowe itp.;

- zaopatrywanie w broń, środki transportu itp. bez uciekania się do dywersji bojowej, m.in. przez zakup;

- współpraca przy organizowaniu Szkoły Młodszych Dowódców.

Na początku 1943 r. K. przekazał zorganizowane przez siebie komórki nowomianowanemu ~~Kwatermistrzowi~~ ^{szeffowi Oddziału IV} (kwatermistrzowskiego, ^{mjr.} pplk. dypl. Stanisławowi Heilmanowi /"Tomasz", "Wileńczuk"/, a równocześnie otrzymał nominację na jego zastępcę, co w praktyce oznaczało kontynuowanie dotychczasowych obowiązków.

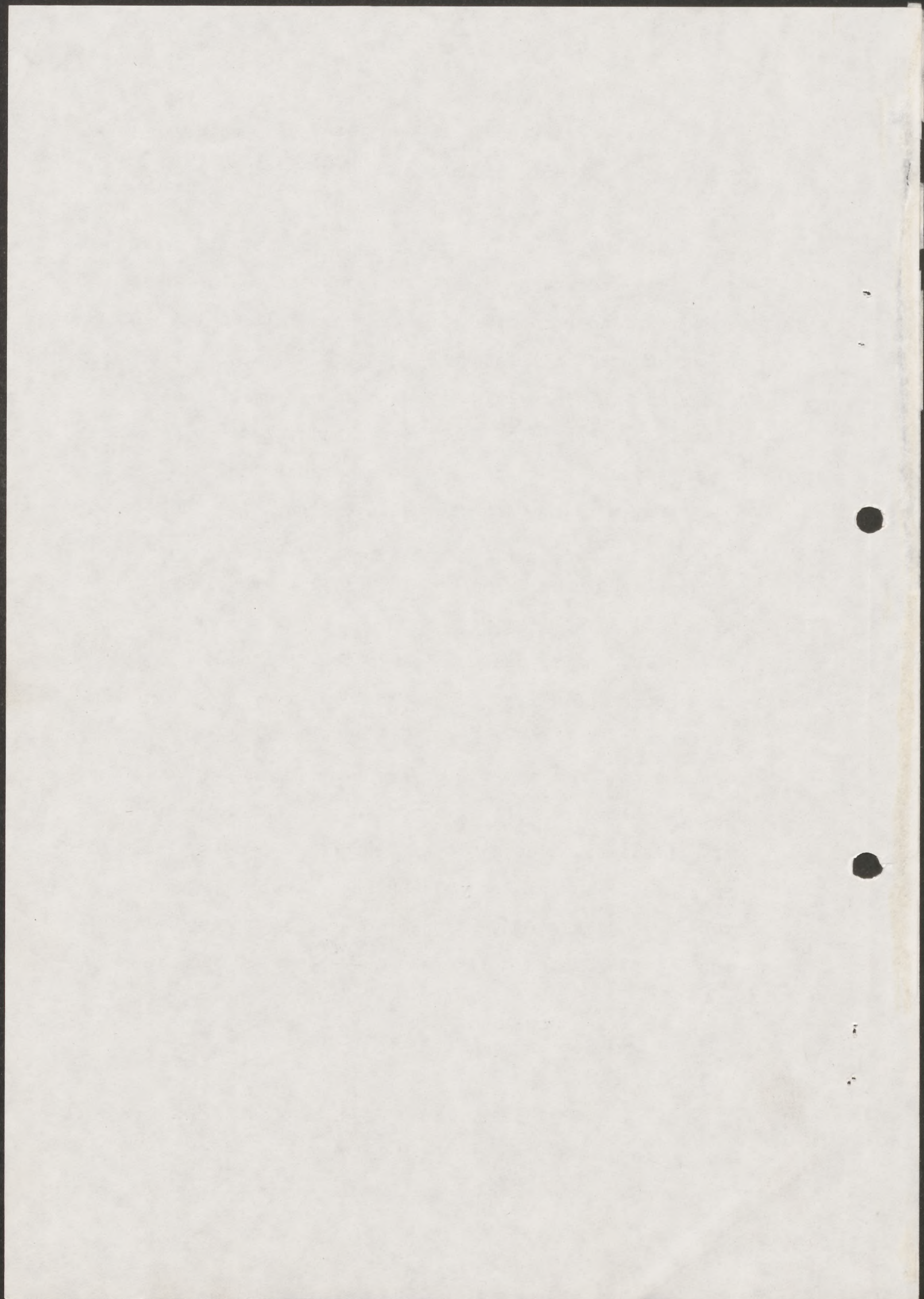

W pierwszych dniach czerwca 1944 r. K. przygotował i osobiście przeprowadził wyjście z Wilna sztabu polowego połączonych sił AK Okręgów Wileńskiego i Nowogródzkiego do nowego miejsca postoju w Dziewieniszkach. Było to związane z przygotowaniem do operacji "Ostra Brama", czyli próby samodzielnego zdobycia Wilna przed nadejściem wojsk sowieckich.

Bój o Wilno rozpoczął się nad ranem 7 lipca 1944 r., gdy dwa zgrupowania AK złożone z 8 brygad wileńskich i batalionów nowogródzkich uderzyły na niemieckie pozycje obronne wokół miasta. K., który w czasie akcji znajdował się w pobliżu "Wilka" na stanowisku dowodzenia, w pierwszej linii natarcia, został ranny w rękę. Natarcie zostało odparte, jednak część oddziałów AK nadal toczyła walkę, a po nadciągnięciu wojsk sowieckich wspólnie z nimi wzięła udział w wyzwoleniu Wilna, co nastąpiło 13 VII 1944 r.

W cztery dni później miało miejsce podstępne aresztowanie przez Rosjan polskiego dowództwa i internowanie żołnierzy AK skoncentrowanych pod Wilnem. K. nie dał się internować i po powrocie do Wilna włączył się ponownie do pracy konspiracyjnej, lecz już w styczniu 1945 r. wpadł w ręce NKWD. Po siedmiomiesięcznym więzieniu śledczym stanął przed sowieckim sądem wojennym w grupie 15 działaczy wileńskiej konspiracji, wśród których znaleźli się dwaj kolejni komendanci Okręgu Wileńskiego - ppłk dypl. Julian Kulikowski i ^{mjr} ~~ppłk~~ dypl. Stanisław Heilman oraz szef BIP, Antoni Kokociński. 29 VIII 1945 r. został skazany na 15 lat ^{katorgi} ~~łagrów~~, później skróconych do 11 lat, które spędził w Workucie.

Do kraju wrócił w grudniu 1956 r. i osiedlił się we Wrocławiu. Wkrótce wystąpił do swych przełożonych z zakonu jezuitów o zwolnienie z zobowiązań wynikających z niższych święceń

kapłańskich i ślubów zakonnych. Po tyłu przeżyciach wojennych i latach katorgi nie czuł się na siłach, by dokończyć studia teologiczne i od nowa wdrażać się do życia we wspólnocie zakonnej, z której się wyobcował. Zgodę taką uzyskał i przeszedł do stanu świeckiego.

W lutym 1957 r. podjął pracę w Państwowej ^{Wyższej} Szkole Sztuk Plastycznych jako nauczyciel zawodu w specjalności sztukatorskiej, a od 1969 r. był równocześnie kierownikiem warsztatu sztukatorskiego. Po 20 latach pracy w PWSSP przeszedł w 1976 r. na emeryturę.

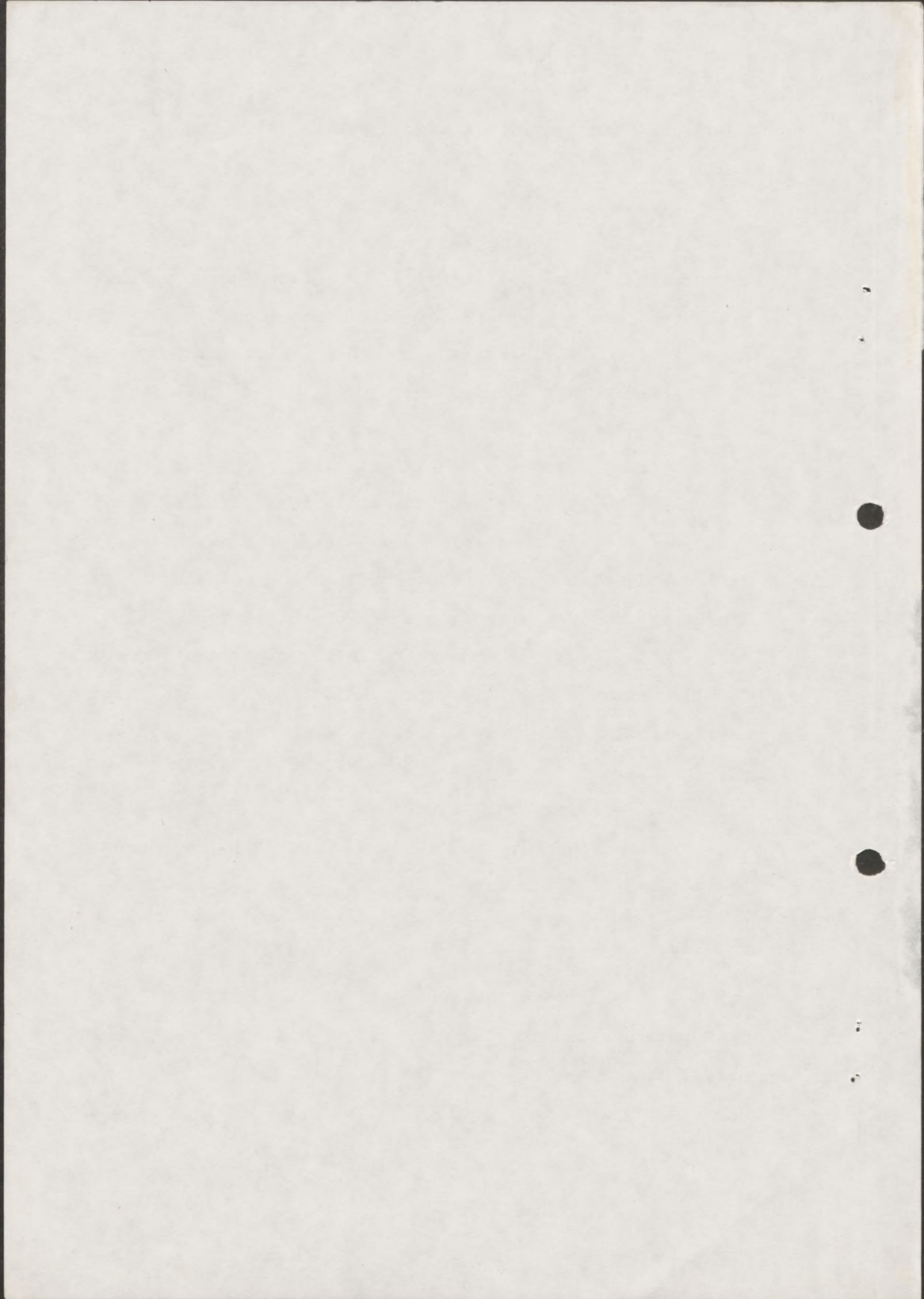
Poza pracą zawodową był zaangażowanym działaczem społecznym, m.in. jako członek komisji historycznej ZBoWiD włożył wiele wysiłku w gromadzenie materiałów dotyczących dziejów Okręgu Wileńskiego AK. Zgromadzone przez K-kę relacje, wspomnienia i opracowania wzbogaciły zbiory Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, stanowiąc cenne źródło dla badaczy historii najnowszej. K. był autorem kilku obszernych relacji ze swej działalności na Wileńszczyźnie.

Z małżeństwa zawartego w 1958 r. z Wandą Cejkówną pozostał syn Aleksandra /ur. 1959 r./.

Zmarł 30 IV 1980 r. we Wrocławiu. Pomnik na jego grobie w kształcie wileńskich Trzech Krzyży został wykonany według projektu jednego ze studentów PWSSP. Dobra pamięć o K-ce znalazła ^{też} swój wyraz w poświęconej mu tablicy ufundowanej ze składek koleżeńskich, umieszczonej na ścianie uczelni.

K., Wielkopoleńszczytanin z urodzenia, był wilnianinem z wyboru serca. Jako członek Komendy Okręgu Wileńskiego AK, należał do najbardziej zasłużonych dla Wilna działaczy niepodległościowych.

K. posiadał odznaczenia: Srebrny Krzyż Orderu Virtuti Mili-

tari V kl., Krzyż Walecznych, Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami, Krzyż Armii Krajowej, Medal Wojska, Krzyż Partyzancki, Złota Odznaka "Zasłużony dla Dolnego Śląska", Odznaka "Zasłużony Działacz Kultury" i inne.

Bibliografia

- Dobrzański J.: "Wilno w walce z okupantem 1941-1944", mszps. Wrocław 1967
- Kiałka S.: "Ostra Brama", mszps, Wrocław 1973
- " " "Legalizacja", mszps, Wrocław 1972
- Kijewska J., Sanojca A.: "Obsada personalna Komendy Okręgu Wilno AK" /Dzieje Najnowsze r.XII, nr 3, 1980: "Schemat organizac. SZP-ZWZ-AK 1939-1945"/
- Kokociński A.: "Wspomnienia z lat 1944-45 /więzienie w Wilnie i obozy w ZSRR/", mszps, Warszawa 1970
- Korab-Żebryk R.: "Operacja wileńska AK", Warszawa 1985.
- Ks. Kucharski K.: "Konspiracyjny ruch niepodległościowy w Wilnie w okresie od IX 1939 do 25 V 1941", mszps, Samara 1942
- Kulikowski J.: "Wspomnienia", mszps, Warszawa 1970
- Markiewicz J.: "Grupa Przerzut", mszps, Warszawa, b.d.
- Sajdak Z.: "Grupa Perkun", mszps, Opole 1970
- Stefanowicz E.: "Los tak chciał. Wspomnienia partyzanckie cz. II", mszps, Łódź 1985
- Wasilewski A.: "Wspomnienia cz II. Okres od XI 1939 do VI 1941" mszps, Gdańsk 1985
- Warakomski R.: "Komórka legalizacji sztabu Okr. Wilno AK w latach 1939-47", mszps, Czarna 1974
- "Wspomnienia i relacje z Ruchu Oporu AK na Wileńszczyźnie".
Materiały S.Kiałki w ZNiO Wrocław, sygn. 88-118/83
vol. 43
- Tomaszewski L. : "Kronika wileńska 1939-1941", wyd.II, W-wa 1990
- Wspomnienia własne autora, Warszawa
- Informacja Wandy Kiałkowej, Wrocław
- Informacja ks. Stefana Dzierżka TJ, Kalisz.

Warszawa, listopad 1990

Opracował Longin Tomaszewski

